

T.C.
TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU
1.DAİRE KARARI

Başvuru Numarası : 2021/1072
Toplantı Tarihi/Sayısı : 22.9.2022/21
Karar Numarası : 2022/663
Başvuran : A.Y
Başvuran Vekili : --
Adres : --
Muhatap Kurum/Kişi : Beşikdüzü T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü
Muhatap Adres : --

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, başvuranın hastaneye nakli sırasında Jandarma personeli tarafından kendisine yapılmak istenen ağız içi aramasının, hastaneye sevki esnasında ceza infaz kurumu aracında kelepçe ile tutulmasının ve kendisine elyaf yorgan ile yeterli miktarda iâşe verilmemesinin insan onuruyla bağdaşmadığı iddialarına ilişkindir.

II. İNCELEME SÜRECİ

2. Başvuru dilekçesi ve ekleri doğrultusunda, Ulusal Önleme Mekanizması Birimi tarafından incelemesi gerçekleştirilen başvuruda başvuran:

a. Hastaneye nakli esnasında rutin aramadan sonra jandarma tarafından ağzının içine bakılmak istendiğini, ayrıca bu durumun Covid-19 virüsünün yayılımı bakımından da tehlike arz ettiği, ağız içinin aranmasını kabul etmediği için hastaneye götürülmediğini,

b. Rahatsızlığından dolayı uzun süredir elyaf yorgan kullandığını, koğuş içi yapılan bir arama esnasında elyaf yorganının alındığı ve geri verilmediğini, konuya ilişkin yazdığı dilekçelerin yanıtız bırakıldığını,

c. Hastaneye sevkleri sırasında ceza infaz kurumu aracı içerisinde uzun süre kelepçe ile bekletildiği ve kendisine yemek olarak yalnızca reçel verildiğini iddia etmiştir.

3. Muhatap Kurum yazılı görüşünde özetle:

a. Başvuranın Jandarma personeli tarafından ağız içi arama yapılmasını kabul etmemesi üzerine Jandarma personeli tarafından teslim alınmadığı ve hastaneye sevkinin yapılamadığı, söz konusu durumun tutanak altına alındığı,

b. Ceza İnfaz Kurumlarında Bulundurulabilecek Eşya ve Maddeler Hakkında Yönetmelik'in ilgili maddesinde yorgana ilişkin bir hüküm bulunmadığı, başvuran adına Kurum Hekimi tarafından elyaf yorganının verilebileceğine ilişkin rapor tanzim edildiği, ancak başvuranın bu hususta Kuruma bir başvurusunun bulunmadığı,

c. Jandarma personeline teslim edilen mahpuslar için gerekli güvenlik önlemlerinin alınması ve mahpusların gerekli yerlere ulaştırılmasının Jandarma personelinin sorumluluğunda olduğu, başvuranın hastaneye sevki sırasında meyve suyu, helva, piknik bal ve fındık ezmesi iâşesi olduğu ve bu iâşeyi eksiksiz aldığı ifade edilmiştir.

III. İLGİLİ MEVZUAT

4. Anayasa'nın "Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı" başlıklı 17'nci maddesine göre: "Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. Tıbbi zorunluluklar ve

kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tabi tutulamaz. Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.”

5. 20.04.2016 tarihli ve 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun 9'uncu maddesinin birinci fıkrasının (i) bendinde, Kurumumuzun; “*özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin ulusal önleme mekanizması kapsamındaki başvurularını incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek*” ile görevli olduğu düzenlenmiştir.

6. Mezkûr Kanun'un 17'nci maddesinin birinci ve sekizinci fıkralarında, özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin Kuruma bizzat başvuru yapabileceği hükme bağlanmıştır.

7. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in "Gerekçeli kabul edilmezlik kararı" başlıklı 67'nci maddesinde yer alan düzenleme şu şekildedir:

"(1) Ön inceleme aşamasında, başvurunun açıkça dayanaksız olup olmadığı, başvurunun hakkın kötüye kullanımını teşkil edip etmediği, ayrımcılık yasağı ihlalinden kaynaklanan bir zararın bulunup bulunmadığının tespiti açısından incelenebilirliğin esasla birlikte incelenmesi kararlaştırılan başvurulara ilişkin esas inceleme ve araştırma aşamasında söz konusu koşulları taşımayan başvurularla ilgili gerekçeli kabul edilmezlik kararı verilir.

(2) Ön inceleme aşamasında incelenabilir bulunan ya da incelenebilirliği esasla birlikte incelenmesi ve araştırılması kararlaştırılan başvuruların 48 inci maddede belirtilen gerekli koşulları taşımadığının anlaşılması halinde de bu başvurularla ilgili gerekçeli kabul edilmezlik kararı verilir."

IV. DEĞERLENDİRME VE GEREKÇE

8. Başvuran, rahatsızlığı sebebi ile kullanmak zorunda olduğu elyaf yorganın koğuştta yapılan bir arama esnasında kendisinden alındığı, kendisine geri verilmediğini ve bu hususta yazdığı dilekçelere yanıt verilmediğini iddia etmiştir. Muhatap Kurumun cevabi yazısında; başvuran tarafından bu hususta bir talepte bulunulmadığı ifade edilmiştir. AİHM, kötü muamele iddiaların, yeterince açık, güçlü, birbiriyle uyumlu çıkarımlar veya çürütülemediği varsayımlarla desteklenmesini beklemektedir (AİHM, Bouyid – Belçika, B.No:23380/09, K.T:28.09.2105, para.82.). Başvuranın elyaf yorgan konusunda yazdığı dilekçeler hakkındaki iddiasını yeterli şekilde temellendirememesi nedeniyle iddiası açıkça dayanaktan yoksun olduğundan söz konusu iddia kabul edilmez bulunmuştur.

9. Ceza infaz kurumlarında kötü muamele olarak kabul edilecek hususlar farklı şekillerde tezahür edebilir. Bunların birçoğu ceza infaz kurumu idaresi ve görevlilerinin kasıtlı davranışlarından kaynaklanabileceği gibi yönetsel hatalar veya yetersiz kaynaklar sebebiyle de ortaya çıkabilir. Bu nedenle mahpuslar için bir ceza infaz kurumundaki yaşam tüm yönleriyle değerlendirilmelidir. Ceza infaz kurumundaki yaşam, mahpuslara sunulan aktivitelerin genişliğinden, mahpuslar ve ceza infaz kurumu görevlileri arasındaki ilişkilerin genel durumuna kadar geniş bir alanda değerlendirilmelidir (Avrupa İşkence ve İnsanlık dışı veya Onur Kırıcı Ceza veya Muamelenin Önlenmesi Komitesinin (CPT) Standartları, 2002).

10. Anayasa'nın 17'nci maddesinin üçüncü fıkrası ve Sözleşme'nin 3'üncü maddesi herhangi bir sınırlama öngörmemekte ve işkence, insanlık dışı ve onur kırıcı muamele ve cezaların yasaklanmasının mutlak mahiyetini belirtmektedir. Kötü muamele yasağının mutlak mahiyeti Anayasa'nın 15'inci maddesi kapsamında belirtilen savaş veya ulusun varlığını tehdit eden başka bir genel tehlike halinde dahi istisna öngörmemiştir. Aynı şekilde Sözleşme'nin 15'inci maddesi benzer bir düzenleme ile kötü muamele yasağına ilişkin herhangi bir istisna öngörülmemiştir (Selmouni/Fransa [BD], B.No: 25803/94, 28.07.1999, para.95; Assenov ve diğerleri/Bulgaristan, B.no: 24760/94, 28.10.1998, para.93.).

11. Başvuran, hastaneye sevk edilirken Jandarma personeli tarafından ağız içinin aranmasının insan onuru ile bağdaşmayan bir uygulama olduğunu iddia etmiştir. Muhatap Kurum ise cevaben; yapılan ağız içi aramasının Jandarma personeli tarafından yapıldığını ve bu husustaki sorumluluğun Jandarma personeline ait olduğunu belirtmişlerdir.

12. Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik'in "Arama, güvenlik tatbikatı ve sayım" başlıklı 34'üncü maddesinin ikinci fıkrası şu şekildedir:

"(2) Hükümlünün üzerinde, kuruma sokulması veya bulundurulması yasak madde veya eşya bulunduğu dair makul ve ciddi emarelerin varlığı ve bunun başka suretle tespitinin olanaksız olması durumunda, kurum en üst amirinin gerekli görmesi hâlinde, detaylı olarak veya beden çukurlarında aşağıda belirtilen usullere göre arama yapılabilir:

a) Detaylı arama, hükümlünün utanma duygusunu ihlal etmeyecek şekilde ve görevli dışında kimsenin görmemesini sağlayacak tedbirler alınarak gerçekleştirilir. Arama sırasında hükümlüye tek kullanımlık giyim önlüğü verilir.

b) Arama sırasında önce bedenin üst kısmındaki giysiler çıkarttırılır, bedenin alt kısmındaki giysiler üst kısmındaki giysiler giyildikten sonra çıkarttırılır. Bu giysiler de mutlaka aranır.

c) Detaylı arama sırasında bedene dokunulmaması için gerekli özen gösterilir ve görevli tarafından eldiven kullanılır. Aranılan kişinin beden çukurlarında bir şeyin bulunduğu dair makul ve ciddi emarelerin bulunması hâlinde öncelikle, hükümlüden madde veya eşyanın kendisi tarafından çıkartılması istenir, aksi hâlde bunun zor kullanılarak gerçekleştirileceği bildirilir. Beden çukurlarındaki arama, cezaevi tabibi tarafından yerine getirilir.

ç) Detaylı arama, mümkün olan en kısa süre içinde bitirilir ve işlem tutanağa bağlanır, tutanakta arama yapan görevliler ile hükümlünün imzası bulunur. Hükümlünün imzadan kaçınması hâlinde bu durum tutanağa geçirilir."

13. Dünya Tabipler Birliği tarafından mahkûmlarda beden aramalarıyla ilgili yapılan açıklamada; arama işlemlerinin insancıl biçimde, özel yerlerde ve mahpusa saygılı bir biçimde yapılması gerektiği, aramayı gerçekleştiren personelin mahpusla aynı cinsiyette olması gerektiği, aramayı gerçekleştirecek personelin yeterli tıbbi bilgi ve beceriye sahip olması gerektiği, beden boşluğu aramalarında ancak istisnai durumlarda hekim katılımının gerçekleşeceği belirtilmiştir (45. Dünya Tabipler Birliği Genel Kurulu, "Mahkumlarda Beden Aramalarıyla ilgili Dünya Tabipler Birliği Açıklaması", Budapeşte-Macaristan, Ekim 1993, para. 5 ve 11.).

14. İlgili mevzuat uyarınca beden çukurlarında yapılan aramalar ceza infaz kurumu hekimi tarafından gerçekleştirilmelidir. Beden çukuru kavramına vücudun hangi kısımlarının dâhil olacağı ayrıntılı olarak Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik hükümlerince düzenlenmemiştir. Bu hususta; Ceza Muhakemesi Kanunu 75'inci madde ve Ceza Muhakemesinde Beden Muayenesi, Genetik İncelemeler ve Fizik Kimliğin Tespiti Hakkında Yönetmelik'in 3'üncü maddesi ile düzenlenen iç beden muayenesine ilişkin düzenlemelerden kafa, göğüs, karın boşlukları ile cilt altı dokularının beden çukuru kavramı içerisinde sayılabileceği değerlendirilmektedir.

15. Yargıtay'a göre; bu konuda ağız, koltuk altı gibi beden boşlukları ile ayak, kol, saç arası gibi vücut bölgelerine tıbbi araç kullanılmaksızın bakılması arama hükümlerine tabidir (YCGK, E.2016/800, K.2017/120, K.T:28.02.2017.). Ağız bölgesi beden çukuru olarak kabul edilmemiştir. Ağız aramasının gerçekleştirilmesi için bir tıbbi araç gerekli değildir. Ağız içi aramaları, mahpusun ceza infaz kurumuna girişinde veya çıkışında kurumun güvenliğini tehlikeye düşürecek veya suç unsuru teşkil edebilecek bir cismin kuruma girişini önlemek maksadıyla yapılan bir aramadır. Bu arama türünün insan onurunu zedeleyen bir uygulama olmadığı değerlendirilmektedir.

Jandarma personeli tarafından gerçekleştirilen arama işlemlerinde Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu(PVSK)'nın 25'inci maddesi uyarınca PVSK hükümleri uygulanacaktır.

16. Bu bölgelerin beden çukuru olarak değerlendirilmemesinden dolayı Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik'in 34'üncü maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen usuller bu noktada aranmayacaktır. Yani Jandarma personeli tarafından ağız içi araması yapılırken bir hekimin bulunmasına gerek yoktur. Somut olayda Jandarma personelinin gerçekleştirdiği arama PVSK'da "Önleme araması" başlıklı 9'uncu madde hükümlerine tabidir. Sonuç olarak güvenlik gerekçesiyle yapılan ağız içi araması hususunda "**ihlal bulunmadığı**" kanaatine varılmıştır.

17. Ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi ceza infaz kurumunda güvenliğin sağlanmasına yönelik kabul edilebilir makul gerekliliklerin olması durumunda sahip olunan haklar sınırlanabilir. Dolayısıyla verilen bir mahkûmiyet veya tutuklama kararının infazında mahkûmlar veya tutuklular için sağlanacak şartlar insan onuruna saygıyı koruyacak nitelikte olmalıdır (AYM, Turan Günana, B. No :2013/3550, K.T: 19/11/2014, para.35,36.).

18. Ceza infaz kurumlarında kötü muamele olarak kabul edilecek hususlar farklı şekillerde tezahür edebilir. Bunlar ceza infaz kurumu idaresi ve görevlilerinin kasıtlı davranışlarından kaynaklanabileceği gibi yönetsel hatalar veya yetersiz kaynaklar sebebiyle de ortaya çıkabilir. Ceza infaz kurumlarındaki yaşam, mahpuslara sunulan aktivitelerin genişliğinden mahpuslar ve ceza infaz görevlileri arasındaki ilişkilerin genel durumuna kadar geniş bir alanda değerlendirilmelidir. İnfazın yöntemi ve infaz sürecindeki davranışların mahpusları özgürlükten mahrum kalmanın doğal sonucu olan kaçınılmaz elem seviyesinden daha fazla sıkıntılı veya eziyetli bir duruma sokmaması gerekir (AYM, Turan Günana, B. No :2013/3550, K.T: 19/11/2014, para.37,39.). Bir muamelenin kötü muamele oluşturacak düzeyde asgari eşiği aşmış aşılmadığı değerlendirilirken her somut olayın özellikleri göz önünde bulundurulmalıdır.

19. Başvuranın bir diğer iddiası hastaneye sevkleri sırasında ceza infaz kurumu aracında yeterli miktarda yiyecek verilmediği ve gün boyu araçta elleri kelepçeli şekilde bekletildiğine ilişkindir. Muhatap kurum cevabi yazısında; başvuranın bahsettiği tarihteki hastaneye sevki sırasında meyve suyu, helva, piknik bal ve fındık ezmesi iâşesi olduğu ve bu iâşeyi eksiksiz aldığı belirtilmiştir. Buna ilişkin iâşe tutanağı Kurumumuzla da paylaşılmıştır. Muhatap kurumun belirttiği yiyeceklerin tutanakta da belirtildiği, tutanakta gerekli imzaların ve tarihin olduğu görülmüştür. Başvuran hastaneye sevkleri sırasında ceza infaz kurumu aracında elleri kelepçeli şekilde tutulmasının insan onuruyla bağdaşmayan bir uygulama olduğunu iddia etmiştir. Bu hususta AİHM, kanuna uygun şekilde yapılan tutulma ve alıkoyma işlemlerinde alınan tedbirlerin kötü muamele teşkil etmeyeceğini belirtmiştir (AİHM, Raninen/Finlandiya, B.No:20972/92, K.T:16.12.1997, para.56.). Somut olayda başvuranın hastaneye sevki esnasında araç içerisinde geçirdiği süre boyunca kelepçe ile tutulmasının kanuna uygun olduğu durumun koşulları, kelepçe ile geçirdiği süre de göz önünde bulundurulduğunda kötü muamele teşkil edecek asgari eşiğin aşılmadığı, bu gerekçelerle başvuranın bahsi geçen iddialarına yönelik "**ihlal bulunmadığı**" kanaatine varılmıştır.

V. KARAR

- 1.** Başvuruda KÖTÜ MUAMELE YASAĞI İHLALİ YAPILMADIĞINA,
- 2.** Kararın taraflara tebliğine ve KAMUOYUNA DUYURULMASINA,
- 3.** Karara karşı tebliğ tarihinden itibaren 60 gün içerisinde Ankara İdare Mahkemesine başvurulabileceğine, 22.09.2022 tarihinde, OY BİRLİĞİYLE, karar verildi.

e-imzalıdır

Av. Harun MERTOĞLU

Daire Başkanı

e-imzalıdır

Dilek ERTÜRK

Üye

e-imzalıdır

Mehmet Emin GENÇ

Üye

e-imzalıdır

İsmail AYAZ

Üye

e-imzalıdır

Ünal SADE

Üye